

Nr 190.

Av herr **Rydén**, om anslag till byggande av krigsfartyg m. m.

Den proposition angående sjöförsvarets ordnande, som Kungl. Maj:t förelagt innevarande riksdag, är ägnad att i flera avseenden framkalla betänkligheter och gensagor. Till en början drager den ofantligt stora kostnader. Flottans årsbudget angives komma att stiga till den för våra förhållanden stora summan av 30 millioner kronor, men i verkligheten torde denna summa komma att framdeles betydligt överskridas. Men än värre: för dessa stora kostnader nås en försvarseffektivitet, som, såsom framdeles skall uppvisas, är i hög grad otillfredsställande. Vid sådant förhållande synes det vara en bjudande nödvändighet att söka medverka till en ur alla synpunkter bättre lösning av denna fråga.

Kap I. Allmänna synpunkter angående det svenska försvarsproblemet.

Andra försvarsberedningen har i sitt förslag till principbetänkande om arméns och flottans inbördes betydelse för Sveriges försvar gjort en orienterande framställning över det svenska försvarsproblemet, vilken skulle varit synnerligen värdefull för riksdagens ledamöter såväl som för övriga svenska medborgare att erhålla kännedom om. Ehuru betänkandet innehöll endast några mycket obetydliga partier, som beredningen, på grund av deras hemliga natur, haft för avsikt att utelämna ur sitt för offentligheten avsedda utlåtande, har numera hela betänkandet gjorts hemligt, varigenom detsamma även i icke hemliga delar blir undanhållet den stora allmänheten. Då därtill kommer, att försvarspropositionernas referat av beredningens betänkande framträder i ett stympat och synnerligen ofullständigt skick, torde det vara i sin ordning, att denna framställning inledes med ett försök till orientering över ovannämnda spørsmål.

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914, 4 saml. 74 häft. (Nr 190.) 1

**Sveriges
militärpoli-
tiska läge.**

Sverige har både landgräns och sjögräns att försvara. *Landgränsen* är tillsammans 2,050 km., varav 1,580 mot Norge och 470 mot det stora ryska riket. Det är uppenbart, att rent teoretiskt Sverige måste räkna med fientliga invasioner över båda dessa gränser, men ur den försvarspolitiska diskussionen torde man med full trygghet kunna avlägsna alternativet: en invasion över Sveriges gräns mot Norge. Visserligen ha unionsbanden brustit, men nya och måhända varaktigare band hålla på att knytas i stället, och i vart fall måste dessa båda skandinaviska lands eget livsintresse tvinga dem till upprätthållande av en obrottslig vänskap, så visst som deras egen tillvaro såsom nationer är dem kär. Däremot är det uppenbart, att beträffande den del av den svenska landgränsen, som vetter mot det ryska riket, problemet kan vara av vida allvarligare art. Visserligen räknade man ännu för några årtionden sedan i den allmänna diskussionen i Sverige icke med möjligheten av ett anfall över vår norra landgräns och detta oaktat erfarenheterna från 1808—09 års krig ännu då stode i relativt färskt minne. Det är först fram i våra dagar, på 1890-talet, som en annan uppfattning angående en eventuell krigsfara över vår norra landgräns börjar göra sig gällande. Norrlands växande betydelse för landet i dess helhet, det utvecklade kommunikationsväsendet åt norr, och detta såväl på den svenska som på den finska sidan, har bidragit därtill, och framför allt har problemet i den allmänna diskussionen blivit aktuellt, sedan det nord-finska järnbanenätet har erhållit relativt goda förbindelser med S:t Petersburg. Att numera med kommunikationsväsendets utveckling krig på långa avstånd möjliggöres, visa allra bäst erfarenheterna från rysk-japanska kriget 1904—05, då Ryssland stödde sina operationer i Öst-Asien på trafikförmågan hos en enda genom hela Asiens kontinent gående järnväg. Kommunikationsförbindelserna med norra Finland äro helt naturligt vida gynnsammare. Det är alltså uppenbart, att en invasion över vår norra landgräns är möjlig, liksom att denna kan mötas av armén ensam; flottans uppträdande kan härvid endast undantagsvis öva något avgörande på ett krigsföretags förlopp och utgång.

Det svenska fastlandet har en *sjögräns* av 1,134 nautiska mil (c:a 2,100 km.). Avskilt för sig ligger därjämte Gottland med en sjögräns av 197 nautiska mil (365 km.). De vatten, som skilja det svenska fastlandet från dess grannar, äro relativt smala. På flera ställen, såsom vid Öresund, Södra Kvarken med Ålandshav och Norra Kvarken äro de skiljande vattnen starkt sammanträngda.

Mellan vår östra sjögräns och vår västra måste en bestämd skillnad göras med hänsyn till omfattningen av och ändamålet med krigsföretag, som kunna komma att riktas mot desamma. Det synes sålunda uteslutet,

att en stor fientlig överskeppning över havet kan komma västerifrån, detta ej minst med hänsyn till de i natiskt avseende synnerligen opålitliga, breda vatten, som skilja oss ifrån de därbortanför liggande utomskandinaviska länderna. Däremot bjuder det praktiskt taget inga oöverkomliga svårigheter att över Östersjön, såväl söder som österifrån, verkställa så stora överskeppningar som med tillgänglig transportmateriell kunna åstadkommas. Följaktligen kan ock ett krigsföretag på dessa vägar gälla t. o. m. vårt lands tillvaro som självständig nation. För de båda land, som äro belägna söder och öster om Östersjön, nämligen Tyskland och Ryssland, ställa sig förhållandena så tillvida olika, att mot Tyskland ha vi endast sjögräns, medan mot Ryssland vetter både sjögräns och landgräns. Det sistnämnda landet har sålunda med avseende på sitt läge i förhållande till vårt vissa bestämda fördelar i händelse av ett krig. Skyddandet av landets sjögräns tillkommer givetvis i första hand flottan, men då möjligheten för flottan att effektivt skydda vår sjögräns, huru stark flottan än bygges, är begränsad, så måste i andra hand armén vara beredd att tillbakalå krigsföretag, som riktas mot vårt land över havet.

Det torde efter denna inledande framställning angående vårt militärpolitiska läge vara av intresse att något närmare ingå på frågan om fientliga företag över havet. Man brukar uppdelat de olika slag av landstigningsföretag, som kunna riktas mot ett land, i tre olika grupper, nämligen *invasioner*, som avse överförandet av stora truppstyrkor, vilka för sina operationer i annat land äro hänvisade till en oavbruten sjöförbindelse med hemlandet, *diversioner*, då det är fråga om mindre styrkor, ett regemente eller en brigad, som exempelvis har att besätta en strategiskt viktig plats samt *överrumplingar*, i allmänhet utförda av fartygs egna besättningar, som avse erövrandet av kustsignalstationer, minpositioner eller dylikt. Av dessa är det givetvis invasionsföretagen, som i första rummet komma i betraktande, då det gäller att bedöma det svenska försvarsproblemet. För verkställande av en större invasion över havet fordras sammandragande av en större transportflotta, vilken i sin ordning måste eskorteras av en stark konvoj av krigskepp, i främsta rummet stora artillerifartyg. De vatten, över vilka en invasion skall kunna företagas, måste följaktligen vara djupa samt någorlunda lättnavigabla.

Betraktar man de Sverige omgivande vattnen med hänsyn till dessa förhållanden, så bör till en början kunna fastslås, att *Bottenviken*, d. v. s. norra delen av Bottniska viken, är tillgänglig endast för mindre fartyg. Det vatten, som förenar Bottenviken med det söder därom belägna Bot-

*Fientliga
landstigningsföretag mot vårt
land.*

tenhavet, eller Norra Kvarken, är starkt grunduppfyllt och svårnavigabelt. En invasion över Bottenviken är sålunda utesluten.

Bottenhavet däremot är tillgängligt för huru stora fartyg som helst, och möjligheterna att på den svenska kusten finna landstigningspunkter äro rika.

Bottenhavet skiljes ifrån den egentliga Östersjön av *Södra Kvarken med Ålandshav*. Innanför Åland ligger en synnerligen bred ögrupp, den åländska skärgården, som i allmänhet bjuder små möjligheter att komma fram med större fartyg. Huvudvägen mellan Bottenhavet och Östersjön går genom Ålandshav. Det svenska försvarsproblemet invecklas i hög grad därigenom att sjögränsen mellan Sverige och det ryska riket går mitt igenom det egentliga Ålandshav. Av de 100 nautiska mil, som utgöra avståndet mellan det svenska fastlandet och det finska fastlandet, komma endast 10 mil på den svenska sidan och 90 på den motsatta. Möjligheten att avstänga Ålandshav och därigenom hindra en fri förbindelse mellan Bottenhavet och egentliga Östersjön är mycket stor.

Den egentliga *Östersjön* är djup och lättnavigabel. Talrika landstigningsmöjligheter förefinnas utefter den svenska kusten, men det bör uppmärksammas, att en invasion till den egentliga östersjökusten har bestämda nackdelar genom sina långa förbindelselinjer samt framför allt därigenom att någon avspärrning över havet till skydd för en transportflotta icke kan åstadkommas, varigenom riskerna för oväntade anfall bliva synnerligen stora.

Vidare bör vid bedömandet av detta problem tagas i särskilt betraktande det stora skydd, som Sverige har i sina *skärgårdar*. Därest skärgården är försvarad, lämnar den otaliga förbindelseleder, hamnar och ankarplatser för de egna styrkorna, vilket tydligtvis måste vara av synnerligen stor betydelse. Invasionsföretag, som rikta sig mot ett skärgårdsområde, äro praktiskt taget uteslutna, så länge Sveriges försvarskrafter äro herrar i de svenska skärgårdarna. Däremot blir skärgården en lika stor fara för det egna landet, därest den lämnas oförsvarad. Då har fienden alla de fördelar, om vilka nyss talats, och antalet landstigningspunkter utsträcker hart när obegränsat.

Landstigningar på *öppen kust* äro visserligen, såsom krigshändelserna under rysk-japanska kriget visade, möjliga, men de bjuda i varje fall så stora vanskligheter, att man nog kan beräkna, att en fiende icke väljer landstigning på öppen kust, så länge som möjligheter stå honom till buds att söka ett mera skyddat område.

Sverige har på sin östkust skärgård utanför södra Västerbotten och Ångermanland samt ett i stort sett sammanhängande skärgårdsområde

från norra Uppland förbi Södermanland, Östergötland och Småland samt vidare utanför Blekinges kuster. Dessa områden måste det sålunda gälla att i första rummet försvara till sjöss. Slutligen bör bemärkas, att Fårösund, som förr ansågs såsom en av våra militärpolitiskt utsatta punkter, numera i hög grad har förlorat sin betydelse, da det icke är tillgängligt för fartyg av större djupgående än c:a 5 meter, medan våra moderna slag-skepp numera ha ett djupgående av i allmänhet 10 meter.

Om vi från dessa utgångspunkter söka bilda oss en föreställning om de sannolika invasionsvägarna mot våra kuster, så torde till en början böra utmönstras alternativet: en invasion över södra Östersjön. Därast över huvud taget Sverige skulle vara nödsakat att räkna med ett krig från Tysklands sida, så skulle det svenska försvarsproblemet invecklas till fullständig olöslighet. Däremot överensstämmer det mera med en allmän åskådning att överväga invasionsvägarna över vår östra sjögräns. Av det förut sagda framgår, att en synnerligen förmånlig invasionsväg bjuder sig över Bottenhavet mot mellersta Norrlands kust. Visserligen blir invasionsvägen där något längre än exempelvis över Ålands hav, och förbindelseelinjerna bli följaktligen svårare att upprätthålla, men den relativa lättheten att avspärra Ålandshav och därmed avstänga den svenska flottan från förbindelserna med norrlandskusten gynnar i hög grad ett invasionsföretag över Bottenhavet. En annan närliggande invasionsväg synes bjuda sig över Ålandshav. I så fall skulle företaget sannolikt komma att rikta sig mot norra Uppland och följaktligen träffa Sverige i relativ närhet av huvudstaden. Den tredje invasionsvägen går över den egentliga Östersjön, men det bör i detta fall särskilt uppmärksammas, att farorna och vanskligheterna med en invasion över Östersjön, äro mångdubbelt större än med en invasion över Bottenhavet eller Ålandshav.

Då det gäller att möta en invasion över havet, måste det givetvis, såsom förut framhållits, bli flottans uppgift att i första rummet inskrida. Armén måste emellertid vara beredd att under alla förhållanden tillbakaslä företag, som flottan ej lyckats omintetgöra. Då man söker att formulera ett program för flottans uppgift med hänsyn till landets försvar gentemot invasioner över havet, måste sålunda till en början fastslås, att flottans uppgift i varje fall måste vara att försvara skärgårdarna samt förhindra landstigningsföretag inom de skärgårdsklädda kusterna. Beträffande invasionerna mot de öppna kusterna är det däremot omöjligt att uppställa samma krav på flottans verkningsförmåga. Icke ens England med sin oerhört starka flotta anses ju numera vara i stånd till att med full säkerhet trygga mot fientliga landstigningsföretag. I Sverige ha, såsom Andra

*Flottans
uppgift med
hänsyn till
fientliga
landstigningsföretag.*

försvarsberedningen i sitt betänkande framhållit, länge starka meningsslitningar varit rådande angående flottans uppgift med hänsyn till de öppna kusterna. Medan man på 1880-talet ännu begränsade flottans uppgifter i väsentlig grad, så förmärker man särskilt under 1890-talet en allt bestämdare och mera målmedveten strävan bland sjövapnets målsmän att utvidga flottans program med hänsyn till de öppna kusterna, och kulmen för dessa strävanden nås i 1907 års försvarskommittés betänkande. Såsom flottans program fastslås, att den skall kunna »med stöd av det strategiska sambandet med armén förhindra en invasion över havet». Denna genom ett par årtionden systematiskt genomförda utvidgning av flottans uppgift med hänseende till invasioner över havet, även då dessa rikta sig mot öppna kusterna, föranledde ju också generalstabschefen Bildt att i en reservation till 1910 års kommittébetänkande framhålla, att kommittén genom att beteckna såsom flottans förnämsta uppgift att förhindra en invasion över havet föreslagit en väsentlig omläggning av den uppgift, som dittills ställts på flottan, samt att om fyllandet av den anmärkta uppgiften verkligen skulle påfordras, vår flotta måste växa ut till en verklig slagflotta.

Den riktiga formuleringen av flottans uppgifter genemot fiendliga landstigningsföretag har tvivelsutan Andra försvarsberedningen angivit, då den uttalat följande: »I fråga om de stora landstigningsföretagen, som ur försvarspolitisk synpunkt framför allt äro av betydelse, har marininstabschefen — — uttryckt denna begränsning så, att flottan bör kunna *förhindra* invasioner på de skärgårdsklädda kusterna och *försvara* dem på de öppna kusterna. Detta program är ytterst grundat på den självklara sanningen, att Sverige icke förmår uppsätta en flotta, som kan upptaga strid med en stormakts marin på öppna havet, att Sverige för sina sjöstridsoperationer är hänvisad till det stöd våra skärgårdar kunna lämna och att Sverige sålunda måste i enlighet härmed inrätta sitt sjöförsvår».

*Blockad-
faran.*

I den offentliga diskussionen angående den svenska flottans uppgifter framhäves ofta blockadfaran såsom särskilt betydelsefull. Man avser därvid i allmänhet icke örlogsblockaden, i vilket avseende Sverige med hänsyn till sina krigshamnars omfattning är relativt väl gynnat, utan man avser därmed i allmänhet *handelsblockaden*. Med utgångspunkt från handlinger under det nordamerikanska inbördeskriget plägar blockadfaran målas i de allra mörkaste färger. Man framställer saken så, som om det vore relativ lätthet att blockera den svenska kusten, lamslå landets näringsliv, avstänga tillförsel av livsmedel, ja hart när utsvälta hela landet. Man gör sig emellertid i dessa svartmålningar beträffande blockadfrågan skyl-

dig till oerhörda överdrifter. Erfarenheterna från det nordamerikanska inbördeskriget förskriva sig ju från en tidpunkt, som ligger 50 år tillbaka i tiden. Sedan dess ha kommunikationsmedlen till lands och vatten starkt utvecklats, och det är påtagligt, att den genomförda handelsblockaden i senare krig spelat en allttjämt avtagande roll. Från de senare krigen kan man över huvud taget knappast tala om att handelsblockaden haft någon betydelse för krigens utgång. Man förbiser vid utmälandet av handelsblockadens fara en så viktig omständighet som den, att numera frågan om handelsblockad blivit reglerad genom internationella rätten. Särskilt har denna utformats i Londondeklarationen av den 26 februari 1909. Ehuru Londondeklarationen icke ännu är ratificerad av Europas sjömakter, så utgör den uttryck för den rättsuppfattning, som under flera årtionden småningom utbildat sig, och Londondeklarationen har blivit åberopad och upprätthållen senast under Tripolis- och Balkankrigen.

Londondeklarationens bestämmelser angående handelsblockad innehålla för det första, att blockaden skall vara *effektiv*, d. v. s. förhindra in- och utlöpande av fartyg, vilken nation de än tillhöra; den skall för det andra vara *deklarerad*, d. v. s. till sin geografiska utsträckning bestämd och tillkännagiven för neutrala makter. För att handelsblockaden av dessa skall erkännas, måste den dessutom vara *permanent*, och de blockerande fartygen få följaktligen icke för annat än storm eller andra svåra naturförhållanden lämna sina blockadlägen. Sker detta är blockaden bruten, och för att åter få den giltig fordras ånyo, att den skall deklaras och göras effektiv. Ser man på möjligheten att genomföra en effektiv och permanent handelsblockad utav hela vår svenska kust från Svinesund till Haparanda, så är det uppenbart, att ingen av de makter, som gränsa till Östersjöns stränder, äga tillräckliga resurser att på en gång genomföra en effektiv handelsblockad av både väst- och östersjökusten, om Sverige nämligen har en flotta, så att man icke kan såsom under spansk-amerikanska kriget och senast rysk-japanska kriget helt enkelt insätta bevärade handelsångare för att upprätthålla blockaden. Om blockadens alltmer minskade betydelse i de moderna sjökrigen ger oss för övrigt bland annat exemplet från Port Arthur en levande föreställning. Ehuru inloppet till Port Arthur var synnerligen trångt och svårnavigabelt och dessutom besvärades av tidvattnet, så att fartygen endast under flodtiden kunde utlöpa ur densamma, och japanerna utanför Port Arthurs hamn samlat en betydande blockadstyrka, förmådde dock japanerna icke bättre upprätthålla blockaden, än att upprepade gånger fartyg sluppo igenom och tillförde fästningen proviant m. m.

Uppenbart är emellertid, att Sverige för att avvärja en blockad är

i behov av en flotta, vars uppgift måste vara att begränsa området för blockadens utsträckning och att, om så behöves, störa eller bryta den samma. Denna uppgift tillkommer helt naturligt i främsta rummet flottan, ehuru det visst icke är uteslutet, att även landstridskrafter kunna medverka i detta avseende.

Vinterns inverkan på krigsföretag mot vårt land.

Slutligen bör vid bedömande av den svenska flottans uppgift med hänsyn till landets försvar även tagas i betraktande den inverkan vintern utövar på flottans försvarsmöjlighet. Medan en invasion över landgränsen vintertid är möjlig att genomföra, och följaktligen på armén måste ställas det kravet, att den skall kunna vara beredd att därvid uppträda, så är det tydligt, att stora överskeppningar över havet under vintertiden bliva i hög grad försvårade. Det bör därjämte alldeles särskilt uppmärksammas, att isförhållandena vid den östra sidan av Östersjön äro mycket ogynnsammare än vid våra kuster. Isen lägger sig tidigare vid Östersjöns östra sida än vid den västra och kvarligger där flera veckor längre på våren än vid vårt lands kuster, den är därjämte vid den östra sidan betydligt tjockare och svårare att forcera än vid den svenska sidan, omständigheter, som äro av synnerlig betydelse för vårt lands möjligheter att upprätthålla ett försvar gentemot ett krigsföretag under vintern. Visserligen uppvisar vår historia, senast från 1808—09 års krig, att under gynnsamma isförhållanden fientliga styrkor kunnat överföras genom marsch över isen. I våra dagar äro riskerna för sådana företag så gott som inga. Nu måste man manövrera med ofantligt mycket större styrkor än för 100 år sedan. Krigsmaterielen, enkannerligen positionsartilleriets, är vida tyngre än förr, och dessutom är det ett känt sakförhållande, att även klimatiska förändringar ha medverkat till att göra marschvägarna över isen synnerligen osäkra. Isskruvningar, vakar och strömsättningar förekomma under alla vintrar såväl i Bottenviken som i Norra Kvarken. Flottan får därför under vintern sin uppgift i hög grad begränsad och förenklad.

Sammanfattning.

En sammanfattning av denna orienterande framställning angående det svenska försvarsproblemet särskilt med hänsyn till flottans betydelse giver sålunda vid handen, att en flotta för vårt land är oundgänglig, att flottans uppgift är vida mera begränsad än arméns, samt att dess huvuduppgift, vare sig man tager hänsyn till frågan om fientliga överskeppningar över havet eller spörsmålet om genomförandet av en handelsblockad, kan begränsas därhän, att den skall kunna förhindra landstigningar inom skärgårdsklädda områden samt försvåra sådana företag mot våra öppna

kuster, ävensom äga så pass stor effektivitet, att försök till genomförandet av en handelsblockad av större omfattning kan omintetgöras.

Kap. II. Den svenska flottans sammansättning.

Därest man från här förut givna utgångspunkter söker bilda sig en föreställning om den sammansättning den svenska flottan bör äga för att kunna genomföra sin uppgift, så är det klart,

1) att den måste äga krigsfartyg, som kunna försvara våra skärgårdar, enkanneligen skärgårdarna vid vårt lands östra kust,

2) att den därjämte måste — under förutsättning att Ålandshav blir av fientlig styrka avspärrat — vid mellersta Norrlands kust äga tillräckliga sjöstridskrafter för att kunna uppträda gentemot invasionsföretag över Bottenhavet, samt

3) att den därutöver bör äga för den taktiska offensiven fartyg, som ha möjlighet att uppträda gentemot fientliga krigsföretag som rikta sig mot öppen kust.

För skärgårdsförsvaret ävensom för det speciella Norrlandsförsvaret måste i en viss uträkning avses lokalstyrkor, av vilka särskilt den för mellersta Norrland måste erhålla en relativt stark sammansättning. Beträffande lokalförsvaret är jag sålunda i huvudsak överens med Andra försvarsberedningens majoritet och det förslag, som av Kungl. Maj:t i ärendet framlagts.

Lokalstyrkor.

Men jämte lokalstyrkorna måste landet äga en kustflotta, som har att särskilt uppträda dels till skärgårdarnas försvar och dels gentemot i våra öppna farvatten opererande fientliga sjöstridskrafter. När det emellertid gäller att bedöma, huru denna kustflotta med hänsyn till försvarseffektiviteten skall vara på lämpligaste sätt sammansatt, gå meningarna mellan min åsikt och det kungliga förslaget bestämt isär. Regeringsförslaget lägger huvudvikten ifråga om kustflottan på de pansrade artillerifartygen, vilka till antalet skulle bli 8 och med avseende på typen närmast lika pansarbåten »Sverige». Detta program, som kräver synnerligen stora kostnader såväl med avseende å nybyggnader, som framför allt med hänsyn till underhåll, bemanning och övningar lägger hart när all vikt vid artilleriet och pansaret, medan däremot torpedförsvaret, vilket, såsom

Kustflotta.

nedan skall påvisas, för ett litet land måste vara det viktigaste, på ett lättsinnigt sätt skjutes undan. För att giva en föreställning om det verkliga försvarsvärdet av det miniatyrslagskepp, som pansarbåten »Sverige» måste anses vara, torde det vara på sin plats att här lämna en allmän resumé utav sjökrigsmaterielens utveckling under senaste tid.

Artillerifartygens utveckling under senaste årtiondet.

Pansarfartygen ha under mindre än ett årtionde genomgått en oerhörd utveckling. Före rysk-japanska krigets slut med den ryska flottans förintande i Tsushimaslaget, hade de största linjeskeppen i stormaktsmarinerna högst 4 svåra kanoner med 28 cm. eller 30,5 cm. kaliber. De svåra kanonerna voro vanligen uppställda i två dubbeltorn, ett förut och ett akterut. År 1906 gick emellertid Dreadnought av stapeln. Genom användandet av ett nytt uppställningssätt för de svåra kanonerna och genom utökande av fartygets displacement hade den engelska flottan framställt ett fartyg, vars artillerikraft kom Europa att häpna. Icke mindre än 10 stycken 30,5 cm.-kanoner voro placerade å detta pansarvidunder, som för övrigt genom displacement och kostnader distanserade allt vad man i det avseendet förut hört talas om. Byggandet av Dreadnought innebar en sannskyldig revolution i fråga om artillerifartygens utveckling i världen. Under de närmaste åren koncentrerar England sitt flottbyggande på slagskepp. Tyskland, Frankrike och övriga stormakter följa England i kölvattnet. Det blir ett kapprustande utan alla gränser. Varje nytt år medför allt större och större slagskepp. Pansaret växer i tjocklek och drages ut över allt större delar av fartyget. De svåra kanonerna växa i kaliber och antal och därmed i tyngd. Farten drives allt högre upp, varmed följer ett allt starkare, dyrbarare och tyngre maskineri. En följd av allt detta blir ett alltjämt ökat displacement och kolossalt ökade kostnader. För att giva en aning om utvecklingen under den korta tiden av sju år efter Dreadnoughts byggande lämnas här några jämförande data mellan de båda engelska slagskeppen Dreadnought (1906) och Queen Elisabeth (av stapeln i oktober 1913).

	Dreadnought	Queen Elisabeth
Displacement	18,200 tons	28,500 tons
Svåra kanoner	10 st. 30,5 cm.	8 st. 38,1 cm.
Gördelpansar	279 mm.	330 mm.
Torpedtuber	5 st. 45 cm.	8 st. 53 cm.

	Dreadnought	Queen Elisabeth
Maskineri	24,700 turb.=hkr.	60,000 turb.=hkr.
Fart	21,5 knop	25 knop

Svåra artilleriets mynningsenergi . 147,700 metertons 209,392 metertons

Dessa summariska data, som ytterligare skulle kunna fullständigas genom en mängd detaljerade jämförelser, visa, huru oerhörd den utveckling varit som kapprustningen i Europa medfört ifråga om slagskeppen. Jätten Dreadnought är nu bara ett litet fartyg vid sidan av de allra nyaste pansarvidundren. Alla spådomar om att man nått kulmen i denna rustningshets ha hittills visat sig komma på skam. Det förespeglades ännu så sent som för tre år sedan under F-båtsstriden, att man kunde skönja en vändpunkt i fråga om det svåra artilleriet. Man siade år 1911 om en återgång inom stormaktsmarinerna från 30,5 cm. till 28 cm.-kanonen. Huru har utvecklingen gått? Redan nu äro flera stormakter uppe vid 38 cm. kanoner. I Amerika provsköts under hösten 1913 en 40,8 cm.-kanon och samtliga större kanonfirmor upptaga denna kanon i sina senaste kataloger.

Men utvecklingen har ej stannat vid det stora slagskeppet med dess kolossala pansar och ohyggliga artilleri. Vid sidan om detta har växt upp en annan pansarjätte, den snabbgående *slagkryssaren* med i allmänhet något svagare artilleri och något tunnare pansar än slagskeppets men med så mycket högre fart. Slagkryssare byggas inom alla Europas stora mariner. Farten hos dessa är nu uppe i omkring 30 knop. De största under byggnad varande slagkryssarne äro de fyra ryska av Borodino-klassen, vilka nu byggas å Baltiska- och Amiralitetsvarven i S:t Petersburg. För denna typ redogöres utförligt längre fram i samband med pansarbåten »Sverige». Det torde här blott erinras om, att de blivande ryska slagkryssarna äro de största krigsfartyg i världen, som nu äro under utförande.

Rysslands stora flottprogram.

Innan jag övergår till en jämförelse mellan de moderna slagskeppen och de miniatyrslagskepp av F-båtens ungefärliga storlek, som med sådan iver lanceras från ledande sjömilitära kretsar, bör någon uppmärksamhet ägnas åt de stora grannmaktens mariner, med vilka Sverige möjligen kan få utkämpa en drabbning i Östersjön. Dessa makter äro Tyskland och Ryssland.

Vad *Tyskland* beträffar, är detta land med sina 33 nu färdiga och 1/2 dussin under byggnad varande slagskepp och ett 10-tal färdiga slag-

kryssare jämte ett stort antal äldre pansarkryssare, och ett otal kryssare, torpedbåtar och undervattensbåtar så överlägset allt vad vårt land i den vägen kan prestera, att 8 stycken svenska miniatyrslagskepp vid sidan av dessa äro den absoluta obetydligheten. I allmänhet gå väl ock i Sverige ej farhågorna i den riktningen, att det är från frändefolket söder om Östersjön, som vårt land har frukta ett överfall.

En undersökning angående storleken och sammansättningen av de sjöstridskrafter, som *Ryssland* för närvarande har och än ytterligare planerar i Östersjön är däremot av så mycket större intresse, detta, icke minst ur synpunkten, att detta land håller på att nyskapa en stormaktsflotta.

Den ryska östersjöflottans huvudkrafter gingo som bekant under i slaget vid Tsushima. Av de linjeskepp, som vid rysk-japanska krigets utbrott funnos i Östersjön, återstår endast ett, Zessarevitsch. Under kriget och efter dess slut byggdes ytterligare tre linjeskepp Sslava, Imperator Pavel och Andrei Pervesvanny. Samtliga dessa äro av den äldre typen med allenast 4 st. 30,5 cm. kanoner (40 kaliber långa) samt en fart av ungefär 18 knop. *Dessa fyra äro de enda linjeskepp, som i detta ögonblick ingå i ryska östersjöflottan.*

År 1911 gingo 4 moderna slagskepp av den s. k. Gangutklassen av stapeln. Dessa väntas tidigast bli färdiga under år 1914. Samtliga ha ett displacement av 23,400 tons, ett gördelpansar av 225 mm., en bestyckning av 12 st. 30,5 cm. kanoner av 50 kalibers längd och en fart av 23 knop.

Med dessa pansarjättars färdigblivande har *Ryssland* lagt grunden till en modern slagflotta i Östersjön. För denna flottas ytterligare utveckling ha vi att hålla oss till de uppgjorda programmen. *Rysslands* s. k. *stora flottprogram* är tänkt att omfatta tiden intill år 1930. Under denna tid skall enligt samma program den ryska Östersjöflottan bringas upp till att omfatta

- 24 slagskepp,
- 12 slagkryssare,
- 24 kryssare,
- 108 jagare,
- 36 undervattensbåtar,

fördelade på tre eskadrar, av vilka två ständigt skola vara i tjänst. *Rysslands* ständigt mobila kustflotta i Östersjön skulle alltså då bestå av 16 slagskepp, 8 slagkryssare, 16 kryssare, 72 jagare och 24 undervattensbåtar.

Som ett första steg till förverkligande av detta stora flottprogram kan riksdumans beslut i juni 1912 betraktas. Då antogs det s. k. *lilla byggnadsprogrammet*, enligt vilket under en femårsperiod c:a 900 miljoner

kronor skola utgå till flottans nybyggnad. En del av detta anslag avser visserligen fartyg för Svartahavs- och Sibiriska flottorna, byggandet av hjälpfartyg, dockor, hamnförbättringar, varvsanläggningar och dylikt, men den ojämförligt största delen faller på nybyggande av krigsfartyg för östersjöflottans räkning. Följande krigsfartyg skola för dessa medel byggas i Östersjön:

4 slagkryssare	c:a 350,000,000 kr.
4 kryssare	» 80,000,000 »
36 jagare	» 178,000,000 »
12 undervattensbåtar	» 43,000,000 »

Då dessa fartyg blivit färdigbyggda, vilket beräknas kunna ske tidigast 1918, skulle Ryssland ha en första offensiv östersjöeskader av 8 slagskepp (varav 4 äldre), 4 slagkryssare, 36 jagare och 12 undervattensbåtar färdig. Därefter skulle så följa byggandet av nästa eskader, därest det verkligen skulle komma att inträffa, att Ryssland slutför denna flottbyggnadsplan.

Utöver dessa moderna krigsfartyg kommer Ryssland att vid tidpunkten för första östersjöeskaderns färdigblivande förfoga över ett stort antal äldre fartyg av mindre dimensioner (kryssare, jagare, torpedbåtar, undervattensbåtar o. s. v.), vilka enligt programmet framdeles skola avses för det lokala försvaret.

Jämförelse mellan de blivande ryska slagkryssarna och den svenska F-båtstypen.

Av vital betydelse för bedömande av de svenska miniatyrslagskeppens verkningsförmåga gentemot de ryska fartyg, med vilka den svenska flottan i ett eventuellt sjökrig med Ryssland hade att upptaga strid i öppen sjö, är nu att anställa en jämförelse mellan de ryska pansarjättar, som tillkomma samtidigt med den föreslagna flottan av svenska miniatyrslagskepp.

Jämförelsen måste närmast göras mellan de ryska slagkryssare, till vilka kölen sträcktes i december 1912 samtidigt som F-båten påbörjades å Götaverken. En av de fyra ryska slagkryssarne kommer att bära namnet Borodino, efter vilken denna fartygsklass fått sitt namn. Några data må lämnas för bedömande av de olika fartygens effektivitet (de ryska siffrorna hämtade ur »Taschenbuch der Kriegsflotten» 1914):

	Borodino	F-båten
Deplacement	32,500 ton	7,100 ton
Svårt artilleri	12 st. 35,8 cm.	4 st. 28 cm.
Medelsvårt artilleri	21 st. 12 cm.	8 st. 15 cm.
Gördelpansar	300 mm.	200 mm.
Fart	29 knop ¹	22 ¹ / ₂ knop
Maskineri	66,000 turb.-hkr.	20,000 turb.-hkr.
Svåra artilleriets mynnings- energi	c:a 275,000 metertons	c:a 45,000 metertons

Genomföres jämförelsen till flera data, så ställa sig förhållandena enahanda. F-båtens underlägsenhet är oerhörd i alla avseenden.

Slutligen böra måhända lämnas även några jämförande siffror beträffande det svåra artilleriets effektivitet. Effekten utav Borodino-båtarnes 35 cm:s kanoner är synnerligen stor. På 9,000—10,000 meters avstånd komma de att kunna genomslå ett sammanlagt pansarskydd motsvarande 400 mm. krupp-pansar, medan de svenska 28 cm:s kanonerna behöva komma på ett avstånd av ungefär 3,000 meter för att kunna genomslå samma pansarvägg. De ryska slagskeppens och slagkryssarnes verkliga vitalitetsskydd anges icke av den siffra, som betecknar gördelpansarets tjocklek. De konvext nedlöpande pansardäcken, i allmänhet 35 mm. tjocka, samt de där innanför belägna kolboxarne motsvara tillsammans ytterligare ett pansarskydd av ungefär 100 mm., och följaktligen måste det artilleri, som skall kunna genombryta vitalitetsskyddet på en av de moderna och under byggnad varande ryska pansarjättarna äga en genomträngningsförmåga av 350—400 mm. krupp-pansar. Det verkliga vitalitetsskyddet för pansarbåten Sverige torde högst kunna uppskattas till 250 mm. krupp-pansar.

Man kan inför denna verklighet icke hängiva sig åt en sådan fantastisk yra, som en av de s. k. försvarsvännernas främste män under valrörelsen utvecklade, nämligen att Sverige nu skulle bygga pansarfartyg, som modigt kunde gå ut och uppsöka och tillintetgöra fienden ute på öppna havet. Den ringaste eftertanke ådagalägger klart, huru tröstlöst underlägsen den svenska pansarbåtstyp, som nu föreslås, är i förhållande till moderna slagskepp.

Vi behöva blott i våra tankar välja ett exempel, som även med den utformning regeringen givit sitt flottprogram, måste påvåla de svenska

¹ Enligt andra och sannolikt tillförlitliga uppgifter skulle Borodinobåtarnas fart bli 27 knop.

pansarbåtarna, nämligen att möta en över havet kommande transportflotta, konvojerad av moderna slagskepp. En var skall förstå, att denna uppgift för högste befälhavaren över svenska flottan måste te sig fullständigt ogenomförbar. Låt oss antaga, att hela den svenska F-båtsflottan nu vore färdigbyggd och att över havet en stor transportflotta, konvojerad av slagskepp, närmade sig våra kuster. För att förhindra invasionsföretaget måste de svenska fartygen tränga fram till själva transportfartygen, borra dessa i sank eller på annat sätt åstadkomma deras förödelse. Så snart de svenska pansarbåtarna komma på ett avstånd utav, låt oss säga, 8,000—9,000 meter, ett stridsavstånd som är fullt antagligt med våra dagars fartygsartilleri, öppnar den fientliga flottan eld mot våra svenska artillerifartyg; överlägsen med avseende å antalet fartyg, mångdubbelt överlägsen med hänsyn till de skilda fartygens antal svåra kanoner skall den snart fullständigt tillintetgöra den svenska F-båtsflottan. En enda projektil, som träffar fartygets vitala delar, skall kunna genombryta pansarskyddet och sönderslå dess maskineri, måhända bringa dess ammunition och minförråd att detonera, kort sagt försätta fartyget ur stridbart skick. Med sitt överlägsna artilleri skall den fientliga flottan kunna fullständigt överösa de svenska pansarfartygen med en mördande brisanseld, som snart skall omöjliggöra fartygets vidare manövrering. Vad kunna våra pansarbåtar uträtta gent emot dessa slagskepp? De äga icke förmåga att försätta slagskeppen ur stridbart skick. Därtill är deras artilleri alltför svagt. Deras underlägsenhet med avseende å antalet pjäser gör deras brisanseld utav en så underlägsen verkan, att de över huvud taget sakna möjligheter att kunna på ett avgörande sätt skada de fientliga konvojfartygen. Säkerligen komma de aldrig att nå fram till den transportflotta, som det dock skulle vara deras huvuduppgift att föröda. Det värsta i allt detta är, att de svenska pansarbåtarna icke ens äga den fart, att de med dennas hjälp förmå draga sig ur striden. F-båtarnes 22¹/₂ knop är ju en vida underlägsen fart jämförd med de ryska 27-knopsfartygens. Det program, som en gång föresvävade våra svenska marinmyndigheter, när F-båten konstruerades, nämligen att Sverige skulle äga ett artillerifartyg, som var starkare än varje snabbare fartyg och snabbare än varje starkare fartyg, fylldes visserligen av F-båten den gång den först ritades. Redan vid det tillfälle, då F-båten första gången voterades i riksdagen, funnos i Östersjön slagskepp med högre fart än F-båtens, och i det ögonblick, då pansarbåten Sverige går av stapeln, flyta i Östersjön pansarjättar tillhöriga andra mariner, som ha en vida överlägsen fart. Den svenska pansarbåtsflotta, som nu föreslås till byggande, är från början oduglig för de uppgifter, som måste påvila den svenska kustflottan. Vi komma att äga pansarbåtar,

som visserligen ha ett något grövre artilleri än det nuvarande, men som ha ett alltför svagt artilleri för att kunna genomföra sin uppgift gent emot fientliga slagskepp. Vi komma att erhålla pansarbåtar, som visserligen få ett något starkare pansar än våra nuvarandes, men som komma att ha ett alltför svagt pansar för att kunna motstå ens för en kort stund artillerielden ifrån moderna, svåra skeppskanoner. Vi komma att få pansarbåtar, som visserligen ha en något högre fart än våra nuvarande, men som äro fullständigt oförmögna till att sätta sig i säkerhet vid ett ofördelaktigt krigsläge gent emot de moderna slagkryssarne. Detta ur alla synpunkter odugliga artillerifartyg är det nu som man med så betungande kostnader skall söka genomföra såsom det väsentliga uti den svenska kustflottan. Man försöker visserligen från vissa fackkretsar att måla ut F-typen såsom ett snilleverk av svensk fartygsbyggnadsskicklighet, men det borde kunna väcka våra F-båtsentusiasternas eftertanke, att även sedan detta underverk i fartygsbyggnadskonst blivit konstruerat och för allmänheten framlagt, ännu ingen av våra små sjömakter i Europa har fallit på den idén att efterapa eller godtaga en pansarbåtstyp, som ens tillnärmelsevis påminner om den svenska F-båten.

Torpedens betydelse i det moderna sjökriget.

Det svenska försvarsproblemet skulle med avseende på sjövapnet te sig fullkomligt tröstlöst, ifall man verkligen såsom enda möjlighet vore hänvisad till att sammansätta svenska kustflottan efter de principer, som i regeringsförslaget godtagits. Men i verkligheten förhåller det sig så, att utvecklingen skapat ett — dess värre här i landet obehörigen undanskjutet — verksamt vapen för de små marinerna uti den moderna torpeden. Lika hastig och revolutionerande, som artillerifartygets utveckling varit efter det rysk-japanska kriget, lika genomgripande är den utveckling, som torpeden under samma tidrymd undergått. För ett årtionde sedan höll sig ännu torpedens skottvidd vid ungefär 1,000 meter, och den sprängladdning, som kunde framföras, var ej alltför kraftig. Men med konstruerandet av den moderna varmluftstorpeden har detta vapen nått en ofantlig grad av fullkomning. Man skjuter i våra dagar med denna torped på ett avstånd av intill 9,000 meter, och träffsäkerheten på flera tusen meters avstånd är högst betydande. Den moderna torpeden framför en sprängladdning, som är i stånd att, därest den träffar ett fartygs vitala delar, antingen fullständigt tillintetgöra detsamma eller i vart fall försätta det ur stridbart skick. De stora slagskeppen, som äro byggda så gott som uteslutande för artilleristrid, offra hart när all motståndskraft på sitt tjocka pansar, som

i allmänhet sträcker sig ett par meter ned under fartygets vattenlinje; nedanför detta djup är fartyget oskyddat. Då torpeden installeras på 3—4 meters djup, träffar den följaktligen slagskeppets oskyddade delar och kan genom sin offantliga sprängningsförmåga uppnå en fullständigt tillintetgörande verkan. Man beräknar, att i allmänhet två torpedträffar äro tillräckliga att försätta även den största pansarjätte ur stridbart skick.

I och med torpedens utveckling, på sätt här ovan beskrivits, ha särskilt de små marinerna fått ett förödande vapen gent emot de stora pansarjättarna. Ett resultat, som icke kan uppnås med en dyrbar, ja, inte ens med flera pansarbåtar ur F-typen, kan ett enda litet torpedfartyg, som följes av krigslycka, uppnå genom ett par välriktade torpedskott. Torpedvapnet är de små marinernas givna skydd gent emot pansarjättarnas artilleristiska övermakt. Det är därför synnerligen beklagligt, att i den plan för sjöförsvarets ordnande, som regeringen nu framlagt, icke större utrymme för detta vårt effektivaste försvarsmedel till sjöss utmåtts, än att den svenska kustflottan först efter tjugo års förlopp skulle komma att inrymma 16 jagare och 2 divisioner sjögående undervattensbåtar.

Bland torpedfartygen intager *undervattensbåten* huvudplatsen på grund av de stora möjligheter den äger att oberörd av den artilleristiska överlägsenheten hos fiendliga slagskepp, kryssare och jagare nå fram till de fiendliga fartygen och utföra sin uppgift mot desamma. Även undervattensbåten har under det senaste årtiondet undergått en ofantlig utveckling. Våra svenska undervattensbåtar få därvid ingalunda utgöra någon mätare beträffande detta vapens allmänna betydelse. Utan att träda den hemlighet för när, varmed man omger undervattensvapnets utveckling och ställning i ett land, torde man för vårt lands vidkommande kunna säga, att vi befinna oss oerhört långt efter vår tid. För att giva en föreställning om undervattensvapnets nuvarande ståndpunkt i andra mariner må det vara tillåtet att här med ledning av allmänt tillgängliga uppgifter i facktidsskrifter o. s. v. angiva några egenskaper hos en undervattensbåt, som numera är allmänt prövad i de flesta stormaktsmariner, och som kan erhållas för kostnader, vilka äro överkomliga även för ett fattigt land som vårt. Jag åsyftar därvid den typ av undervattensbåtar på omkring 400 tons displacement i övervattensläge, som särskilt i franska marinen, men även i flera andra lands mariner, blivit genom en rad av övningar och manövrar i en mängd skiftande krigsfall prövad. Undervattensbåten i fråga torde efter tillgängliga uppgifter vid utländska varv draga en kostnad av högst 2 millioner kronor. Den är utrustad med 4—6 torpedtuber, gör en högsta fart i övervattensläge av 14—16 knop och vid undervattensgång av högst 10 knop. Den har en aktionsradie över vattnet av 1,500

—2,000 distansminuter, d. v. s. en sträcka ungefär motsvarande avståndet ifrån Haparanda till Falsterbo rev och tillbaka igen. Under vattnet kan den tillryggalägga en sträcka av mer än halva Östersjöns bredd. Den kräver enligt uppgifter i marinkalendrarna 20—25 mans besättning. Den är utrustad med gnisttelegraf och kan sålunda stå i förbindelse såväl med flottans befälhavare som med spaningsfartygen såväl på vattnet som i luften.

Beträffande de resultat, som en undervattensbåt av ungefärligen denna typ uppnått under krigsövningar, må här anföras följande händelser under de stora franska flottmanövrarna, dels i Medelhavet under juli 1912 och dels i augusti samma år i Engelska kanalen.

Under Medelhavsmanövern hade den ena eskadern fått sig tilldelad en undervattensbåtsdivision av 5 undervattensbåtar under ledning av en jagare. Den lämnade Toulon samtidigt med flottan och inlöpte tillsammans med denna efter att hava deltagit i alla övningar mellan den 15 och 31 juli. Den 18 juli hade undervattensbåtarna den uppgiften att angripa en i Ajaccio blockerad eskader, som hade omgivit sig med en dubbel säkerhetsgördel av torpedbåtar. Trots vattnets smalhet och det stilla vädret, som gjorde undervattensbåtarnas periskop (synrör) lätt synliga, lyckades det undervattensbåtarna att osedda genomkomma säkerhetsgördeln och angripa eskadern. Få dagar därefter angrepo samma undervattensbåtar med framgång eskadern på marsch framför Bonifacio-bukten. Vid detta tillfälle var vädret så svårt, att, de visserligen ej alltför sjödugliga, torpedbåtarna icke kunde deltaga i övningen. Undervattensbåtarna befunno sig därvid i öppen sjö, den ena båten ur sikte för den andra, och voro i sjögången så föga synliga, att förarebåten med möda kunde åter samla dem. Den 27 juli angrepo de mellan Balearerna och Sardinien 140 sjömil fjärran från sin stödjepunkt under ledning av sitt förarefartyg den marscherande eskadern, som hade omgivit sig med en säkerhetsgördel av kryssare och torpedbåtar (36 fartyg), kommo osedda igenom säkerhetsgördeln och doko upp inom skotthåll. Den 29 juli utförde de åter ett framgångsrikt angrepp mot den i Juangolfen liggande första eskadern och den 31 juli återinlöpte de med flottan till Toulon.

Vid flottmanövern i Engelska kanalen några dagar senare voro ävenledes 5 undervattensbåtar under ledning av en jagare tilldelade eskadern. Dessutom hade undervattensbåtarna fått sig anvisad såsom stödjepunkt antingen Cherbourg eller Calais, beroende på arten av de olika uppgifterna. Den första bestod i att en genom kanalen passerande eskader skulle angripas ifrån Cherbourg. Oaktat vädret var så svårt, att de små torpedbåtarna icke kunde utlöpa och en jagare på grund av den höga sjön led

svårt haveri, angrepo undervattensbåtarna framgångsrikt 100 sjömil fjärran från sin stödjepunkt den under Beachy Head på den engelska kusten passerande eskadern. Den 6 och 7 augusti var vädret så ogynnsamt, att övningarna med undervattensbåtarna skulle utfalla ur programmet, men ordern härom nådde icke de redan utgångna fartygen, som framgångsrikt utförde sitt anfall. Under övningar den 10, 12 och 14 augusti togo undervattensbåtarna del i eskaderns allmänna övningar i omedelbar förbindelse med densamma. Mot slutet av manövern hade vädret åter blivit så svårt, att övningarna måste förkortas och förenklas. Trots detta utförde undervattensbåtarna marschen från Cherbourg till Brest.

Med anledning av dessa övningsresultat uttalades också från fransk sida följande: »Vi äro nu vida förbi den primitiva taktiken, som bestod däri, att man anvisade varje undervattensbåt en förutbestämd sektor, där den kunde handla obekymrad om grannarna. Man kan säga, att dykbåten i gärning erövrat den höga sjön och ställt sig vid sidan av högsjöflottan».

Samma resultat beträffande de moderna undervattensbåtarna, även då dessa icke nått ett högre *deplacement* eller draga en större kostnad än dessa franska 400-tonsbåtar, har man ock uppnått inom flera andra mariner, och det är ett åtminstone inom fackkretsar känt sakförhållande, att stormaktsmarinerna nu i all hemlighet utveckla ett synnerligen intensivt arbete på att förstärka sitt undervattensvapen.

Tänka vi oss, att Sverige såsom ett offensivmedel gentemot slagskepp, vare sig dessa konvojera en transportflotta eller de i andra avsikter närma sig våra kuster, ägde ett tillräckligt antal av sådana undervattensbåtar som de här omnämnda, är det uppenbart, att ett helt annat resultat skulle kunna uppnås gentemot desamma än med en för uppgiften oduglig F-båtsflotta. Blotta tillvaron av en modern och för våra förhållanden stark undervattensflotta skulle innebära ett så kraftigt *hot* mot en eventuell fiende och *därmed försvar för vårt land*, att man icke nog djupt kan beklaga, att regeringsförslaget till den grad som skett negligerat, ja rent av undanskjutit dessa för vårt sjöförsvar vitala intressen.

I den svenska kustflottan måste såsom det väsentliga offensivmedlet gentemot utländska pansarjättar torpedvapnet, enkanterligen undervattensbåtarna, vara den viktigaste faktorn. Torpedvapnet är det enda verksamma medlet, så snart det gäller företag i öppen sjö; pansarbåtarnas huvudsakliga betydelse blir dels den att försvara skärgårdarna och dels den att giva våra undervattensbåtar det skydd mot fientligt artilleri, som dessa ofrånkomligen äro i behov av. Programmet för en svensk pansarbåt blir följaktligen icke att uppträda gentemot slagskepp i öppen sjö. Det blir torpedbåtarna, främst undervattensbåtarna, som här skola uppträda. De svenska pansarbåtarna måste främst byggas för skärgårdsförsvaret, och den

styrka, varmed de måste utrustas, bestämmes följaktligen icke av de fientliga slagskeppens utan av styrkan hos fiendens *mindre* fartyg, som i främsta rummet kunna tänkas operera i skärgården, d. v. s. kryssarna och jagarna. Pansarbåtarna måste därjämte, såsom förut antytts, få den viktiga rollen att ledsaga undervattensbåtarna, vilka icke i våra skärgårdar kunna marschera i undervattensläge, att bortdriva fientliga kryssare och jagare, som vilja stänga undervattensbåtarnas väg ut till havet, att kort sagt rensa skärgårdslederna och därmed bereda undervattensbåtarna tillfälle att oskadade komma ut till öppet vatten, där dessa kunna intaga sitt undervattensläge och sedermera ha alla utsikter att reda sig på egen hand.

Sammanfattning.

Sammanfattas det förut sagda beträffande den önskvärda sammansättningen av en svensk kustflotta, så framgår härav tydligt, att den svenska kustflottan måste bestå av i främsta rummet torpedfartyg — jagare och undervattensbåtar — samt därjämte av pansarbåtar avsedda för skärgårdarnas försvar samt till skydd för torpedfartygen.

Kap. III. Lämpliga fartygstyper för kustflottan.

Såsom redan i det föregående framhållits måste den svenska flottan uppdelas i dels lokalstyrkor, avsedda för försvar av mera begränsade områden av den svenska kusten, dels ock en kustflotta, som får till uppgift att försvara skärgårdarna samt försvåra fientliga krigsoperationer i öppet hav. Den uppdelning av våra sjöstridskrafter i lokalstyrkor och kustflotta, som föreslagits av Andra försvarsberedningen och som sedermera upptagits i regeringsförslaget, är följaktligen riktig. Kustflottan måste, såsom också förut framhållits, bestå av pansarbåtar, jagare och undervattensbåtar. Regeringsförslaget upptager därjämte särskilda minfartyg såsom tillhörande kustflottan. Till dessa senare återkommer jag här nedan.

Kustflottans pansarbåtar.

Djupgående.

De svenska pansarbåtarnas huvuduppgift att vara ett försvar för våra skärgårdsklädda områden samt att skydda undervattensbåtarna är redan i det föregående fastslagen. Då det gäller att fastställa en typ för en svensk pansarbåt, måste å ena sidan hänsyn tagas till beskaffenheten av de skärgårdar, i vilka den kommer att operera, och å andra sidan styrkan hos de främmande fartyg, med vilka den kan komma att inlåta sig

i strid. Därest en svensk pansarbåt skall kunna *till fullo* utnyttja de svenska skärgårdsområdena, får denna icke äga ett djup så stort som F-typens. Visserligen hava officiella intyg avgivits, gående därpå ut, att pansarfartyg av F-båtens typ skulle kunna i erforderlig grad utnyttja våra skärgårdsområden, men den mera ingående undersökning, som ägnats detta spörsmål inom Andra försvarsberedningen, har, såsom också i dess hemliga betänkande angivits, givit till resultat, att flera betydande skärgårdsleder och krigshamnar icke kunna utnyttjas av ett fartyg med ett sådant djupgående som F-typens. Ett svenskt skärgårdspansarfartyg får icke, därest icke skärgårdarna skola omläggas efter pansarbåtarnas beskaffenhet, utan pansarbåtarna skola rätta sig efter skärgårdslederna, äga ett större djupgående än ungefär våra nuvarande pansarbåtar.

Med avseende på pansarbåtarnas styrka beträffande artilleri och pansar kommer hänsyn att tagas icke till slagskeppens och slagkryssarnas utan till pansardäckskryssarnas och jagarnas. Vanskligheterna för slagskepp och slagkryssare att operera inom svenska skärgårdsområdena äro, därest Sverige nämligen äger ett tillbörligt starkt torped- och minförsvar, så stora, att man knappast kan antaga, att de någonsin vilja riskera att försöka intränga djupare i de svenska skärgårdsområdena. Det är deras mindre fartyg, pansardäckskryssarna och jagarna, som däremot givetvis få denna roll, och det kan endast tänkas, att de stora pansarjättarna intränga först sedan de mindre fartygen varit inne och gjort farvattnen för de större säkra.

Om vi verkställa en undersökning angående styrkan hos de pansardäckskryssare, som för närvarande byggas av våra båda stora östersjömakter, så möter oss den största typen uti den ryska pansardäckskryssare, som nu håller på att byggas på Putilow-varvet i S:t Petersburg. Denna erhåller en fart av 32 knop, en bestyckning av 16 st. 15 cm.-kanoner, ett däckspansar av 25 mm. och ett vattenlinjepansar av 76 mm. I och för sig blir fartyget med en längd av ungefär 155 meter ganska obekvämt för operationer i de flesta av våra svenska skärgårdsområden, men det kan ju icke anses uteslutet, att fartyg av denna typ kunna användas för operationer därstädes. Denna typ av fartyg skulle följaktligen vara den största och starkaste, med vilken våra pansarbåtar skulle under förut angivna förutsättningar komma att behöva upptaga en strid. Våra pansarbåtar måste följaktligen äga ett artilleri, som är tillräckligt starkt för att kunna med förödande effekt uppträda gentemot kryssare med 76 mm. pansar. Tillräckligt starka kanoner för uppnående av en sådan effekt äro redan de i vissa mariner använda 19 cm.-kanonerna, men då denna pjäs ur rent artilleristiska synpunkter anses vara mindre lämplig, är det tydligt, att den

i vår svenska marin traditionella 21 cm.-kanonen mer än väl fyller uppgiften att kunna med framgång verka gentemot ett pansar av nu nämnd tjocklek. Med avseende å artilleri äro sålunda redan våra nuvarande pansarbåtar tillräckligt starka för att fylla det här angivna programmet.

De svenska pansarbåtarna måste uppenbarligen till sitt skydd äga ett pansar, som förmår motstå elden från 15 cm.-kanoner, de största pjäser, som över huvud taget ännu äro uppsatta på lätta kryssare. Även i detta avseende äro våra nuvarande pansarbåtar av exempelvis Oscar II:s och Årans typ med 150 mm. gördelpansar fullt tillräckliga, och det skulle följaktligen icke, åtminstone på utvecklingens nuvarande ståndpunkt, behövas en ytterligare förstärkning av pansarets tjocklek på våra svenska pansarfartyg.

Fart.

Beträffande farten återigen är det uppenbart, att de svenska pansarbåtarna icke kunna driva upp en fart, som giver dem överlägsenhet över dessa kryssare och jagare med ända upp till 36 knops hastighet, och detta är ej heller behöfligt, då våra svenska pansarbåtar alltid i artilleri- och pansarstyrka måste vara dem överlägsna. De svenska pansarbåtarnas fart måste däremot bestämmas av deras andra uppgift, nämligen den att vara undervattensbåtarnas skydd och ledsagare. Undervattensbåtar av den typ, som i det föregående framhållits såsom eftersträvansvärd, göra en fart av 14—16 knop, och ett svenskt pansarfartyg, som når denna hastighet eller för vissa särskilda fall kommer något högre i fart, skulle sålunda fylla alla rimliga anspråk, som kunna ställas på detsamma med hänsyn till förut angivna uppgifter.

Sammanfattas sålunda programmet för den lämpliga svenska pansarbåtstypen, så erhålles följande resultat:

Artilleri: fullt effektiva kanoner gentemot pansardäckskryssarnas vattenlinjepansar;
pansar: fullt effektivt pansar att motstå elden från medelsvårt (15 cm.) artilleri;
fart: något högre än undervattensbåtarnas vid marschgång i övervattensläge.

Detta program fylles, såsom förut angivits, av våra nuvarande pansarbåtar; och bland de av Andra försvarsberedningen undersökta alternativen beträffande nya pansarbåtstyper uppfyller närmast alternativ IV ifrågasvarande anspråk. Denna båt skulle enligt marinförvaltningens beräkningalternativ K₃ draga en kostnad av 7,007,000 kronor.

För antalet pansarbåtar i kustflottan har varken nu eller tidigare några bestämda strategiska eller taktiska grunder angivits. Man har räknat med antal divisioner, som med det nuvarande pansarbåtsantalet utgjort fyra divisioner om vardera 3 båtar, och nu föreslås i regeringens förslag 2 divisioner om vardera fyra pansarbåtar. Behovet av ett så stort antal pansarbåtar som det nu av regeringen föreslagna har icke med bestämdhet kunnat påvisas. Att vår flotta behöver två divisioner pansarbåtar torde icke kunna bestridas, men att antalet fartyg inom varje division skall utökas från det nuvarande, nämligen 3, till 4 är icke på ett övertygande sätt motiverat; tvärtom tala såväl praktiska som taktiska fördelar för 3-båtsförbandet, som också i den härefter följande flottplanen kommer att föreslås såsom genomförd beträffande samtliga fartygsklasser. Med hänsyn till Stockholms skärgårdsområde med dess tre stora huvudleder torde också ett antal pansarbåtar av 6 vara synnerligen lämpligt, enär därigenom två pansarbåtar kunna vid vissa krigsfall operera gemensamt inom vart och ett av de skärgårdsområden, som omgiva dessa allmänna farleder. Antalet pansarbåtar bör sålunda enligt min uppfattning bestämmas till 6. I dessa bör då givetvis pansarbåten Sverige ingå som en, och därest man räknar med samma livslängd för pansarbåtarna, som av de marina myndigheterna och av regeringen föreslagits eller 20 år, skulle sålunda under den närmaste 20-årsperioden för svenska kustflottans räkning behöva byggas 5 nya pansarbåtar.

Antal pansarbåtar.

Kustflottans jagare.

Beträffande jagartypen synas alla vara eniga, såväl de marina myndigheterna som Andra försvarsberedningen och Kungl. Maj:t, därom att den i regeringsförslaget upptagna jagartypen med en kostnad av 1,541,000 kronor är för våra förhållanden synnerligen lämplig, och jag delar samma uppfattning. Följaktligen anser även jag, att denna jagartyp bör fastställas för anskaffning under den närmast kommande perioden. Beträffande antalet har av de marina myndigheterna, under vissa förutsättningar i fråga om antalet undervattensbåtar, föreslagits, att antalet jagare skulle bestämmas till 16, fördelade på fyra divisioner om fyra fartyg. Under ett annat alternativ, nämligen det, att antalet undervattensbåtar utökas, har emellertid på ärendets förberedande stadium även av marina myndigheter ifrågasatts ett lägre antal jagare än det utav regeringen förordade. Då enligt min uppfattning undervattensbåtarnas antal måste högst väsentligt utökas utöver det av regeringen tänkta och föreslagna, torde det vara fullt tillräckligt att för övervattenstorpedbåtarna, d. v. s. jagarna, beräkna

fyra divisioner, vardera om 3 fartyg. Sålunda skulle även här 3-båtsförbandet genomföras såsom en taktisk enhet inom kustflottan. Antalet jagare i kustflottan skulle följaktligen komma att bestämmas till 12 i stället för av regeringen föreslagna 16.

Kustflottans undervattensbåtar.

Undervattensbåtarnas antal angives av statsministern till två divisioner. I det föregående har redan framhållits, att vår svenska flotta nu i främsta rummet behöver moderna undervattensbåtar, och den för vårt land lämpliga typen torde i sina huvuddrag vara angiven i det föregående, där särskild redogörelse har lämnats för de moderna 400-tonsundervattensbåtarna, vilka särskilt inom den franska marinen erhållit så ampla vitsord. Det torde vara nödvändigt, att vi snarast möjligt övergå till byggandet av en större undervattensbåt. Antalet av dessa fartyg kan icke enligt min uppfattning sättas lägre i kustflottan än till fyra divisioner om 3 fartyg. Tolv sjögående moderna undervattensbåtar är minimum av vad den svenska kustflottan kräver, därest ej torpedvapnet — det viktigaste skyddet för våra kuster — skall alltjämt obehörigen undanskjutas. Kostnaderna för undervattensbåtar av denna typ låta sig helt naturligt på grund av ärendets hemliga natur och även, på grund av att en sådan typ ännu icke blivit för vårt land utarbetad eller fastställd, endast approximativt beräknas. Kostnaderna torde efter svenska varvspriser emellertid med ganska stor trygghet kunna sättas till något under 2 miljoner kronor per fartyg.

Minfartyg inom kustflottan.

Regeringsförslaget upptager 2 minfartyg av »Clas Flemings»-typ såsom ingående i den svenska kustflottan. Det torde emellertid vara synnerligen tvivelaktigt, huruvida någonsin i vårt land ett minfartyg av Clas Flemings-typ vidare kommer att byggas. Inom utlandets mariner börjar man mer och mer övergå till att utrusta jagarna med minutläggningsanordningar, och då dessa besitta en helt annan fart och rörlighet och följaktligen också möjlighet att undkomma överlägsna sjöstridskrafter än det relativt långsamt gående minfartyget, lär det icke vara välbetänkt att vidare ödsla pengar på framställandet av en särskild minfartygstyp sådan som vår svenska kustflotta nyligen erhållit. Inom den sjömilitära fackpressen ävensom på annat sätt har framkommit, att åtminstone en eller måhända flera av de europeiska stormaktsmarinerna för närvarande i hemlighet bygga särskilda undervattensbåtar, avsedda för minutläggning, och det synes vara

uppenbart, att, därest framställandet av en sådan typ även för den svenska flottan blir möjlig, tidpunkten då torde vara inne att taga under närmare övervägande, huruvida den svenska kustflottan skall för framtiden inrymma särskilda minfartyg utöver redan befintliga. Ur beräkningen beträffande den framtida kustflottans sammansättning uteslutas här därför minfartygen.

Sammanfattning angående den svenska kustflottans sammansättning.

Enligt föregående plan skulle alltså den svenska kustflottan komma att få följande sammansättning:

6 1:a kl. pansarbåtar (»Sverige» däri inberäknad),

12 jagare och

4 divisioner sjögående undervattensbåtar.

Regeringens förslag upptager:

8 1:a kl. pansarbåtar,

16 jagare,

2 divisioner undervattensbåtar.

Ställas vid sidan av varandra dessa båda program för kustflottan, stannar enligt min uppfattning överlägsenheten beträffande försvarseffektiviteten avgjort på det förras sida. Tyngdpunkten förlägges här till de stora undervattensbåtarna, som äro i stånd att offensivt uppträda uti i öppet vatten, som också äro i stånd att även, om exempelvis Ålandshav skulle bli avspärrat, förflytta sig från Stockholms skärgård till Norrlandskusten, och som i verkligheten komme att göra hela Östersjön osäker för operationer med pansarjättarna. De kunna användas mot såväl de moderna slagskeppen och slagkryssarna som mot de mera föråldrade slagskepp, med vilka regeringsförslaget angiver, att F-båtsflottan särskilt skulle vara ägnad att upptaga strid. Detta program giver också skärgårdarna det försvar, som de behöva, och för den förstärkning av den norrländska lokalstyrkan, som i det föregående framhållits såsom önskvärd, vinnes genom detta program, särskilt om man tager hänsyn till undervattensbåtarnas möjlighet att genomtränga en eventuell avspärning av Ålandshav för att operera gentemot en över Bottenhavet möjligen kommande transportflotta, en större styrka än enligt regeringsförslaget. Den överlägsenhet i artilleristisk effekt, som regeringsprogrammet tydligen innebär, kan på intet sätt uppväga den överlägsenhet, som det av mig föreslagna programmet innebär med hänsyn till torpedförsvaret.

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 4 saml. 74 häft. (Nr 190.) 4

Kap. IV. Nybyggnadsplan för kustflottan.

För att vidmakthålla en färdigbyggd kustflotta, sammansatt av 6 pansarbåtar, 12 jagare och 12 undervattensbåtar, skulle med förut angivna livslängder i kustflottan behöva årligen i medeltal byggas:

1/20 av 6 pansarbåtar	d. v. s. 3/10 pansarbåt;
1/16 av 12 jagare	d. v. s. 3/4 jagare;
1/16 av 12 undervattensbåtar	d. v. s. 3/4 undervattensbåt.

Av naturliga skäl låter sig emellertid, såsom i den kungl. propositionen framhålles, en sådan byggnadsplan ej rent mekaniskt genomföras. En plan för flottans nybyggnader måste uppställas med vederbörlig hänsyn till den nu befintliga kustflottan, och då denna tillkommit i mycket ojämna byggnadsperioder blir det synnerligen svårt att åstadkomma en någorlunda jämn fördelning av det framtida fartygsbyggandet. Vad man därvidlag har att sträva efter är emellertid att i görligaste mån söka för kommande tider verka för en utjämning i berörda avseende.

Övergår man till att för de skilda fartygsslagen granska behovet av nybyggnader med hänsyn till den nuvarande materiellens ålder, så bliva resultaten följande:

a) Pansarfartyg

Första perioden (1915—1919): Av de nuvarande 1:a klass pansarbåtarna bör Svea genast utrangeras samt Göta och Thule överföras till lokalstyrkorna. Vid femårsperiodens början skulle alltså finnas 9 st. 1:a klass pansarbåtar i kustflottan. År 1917 faller Oden för åldersgränsen och år 1919 Thor och Niord. Under perioden tillkommer pansarbåten Sverige. Vid periodens slut skulle kustflottan alltså inrymma 7 stycken 1:a klass pansarbåtar. Någon ny pansarbåt under perioden är följaktligen ej behövlig.

Andra perioden (1920—1924): År 1921 överföres Dristigheten till lokalstyrkorna, år 1922 Äran och Vasa, år 1923 Tapperheten (därest den ej nu blir vrak) och år 1924 Manligheten. Vid periodens slut kvarstå allenast Oscar II och Sverige. Fyra nya pansarbåtar skulle alltså under perioden vara erforderliga, därav den första år 1922.

Tredje perioden (1925—1929): År 1927 uppnår Oscar II 20-årsåldern. Under perioden kräves alltså en ersättare för henne.

Fjärde perioden (1930—1934): Ingen pansarbåt faller för åldersstrecket och följaktligen skulle ej heller någon nybyggnad behövas.

b) *Jagare:*

Första perioden: Då antalet jagare nu är 8, skulle till en början krävas byggandet av 4 nya jagare för att nå upp till det erforderliga antalet, eller 12. Dessutom faller Mode för åldersstrecket år 1918. Inalles skulle sålunda under perioden behöva byggas 5 jagare.

Andra perioden: Magne överföres till lokalförsvaret år 1921, Vidar år 1923. Som ersättare fordras 2 nya jagare.

Tredje perioden: Samtliga 5 återstående av de nuvarande jagarna — Ragnar, Sigurd, Vale, Munin och Hugin — övergå under åren 1925—1927 till lokalstyrkorna. Som ersättare fordras alltså 5 nya jagare.

Fjärde perioden: Under periodens sista år torde någon av de först färdigbyggda nya jagarna från första perioden uppnå 16-årsåldern. Som sannolikt antages att 3 nya jagare skulle vara erforderliga åren 1933 och 1934.

c) *Undervattensbåtar:*

Av den förbättrade typ, som förut föreslagits till utförande, finnes för närvarande ingen. Då nyanskaffning av sådan fartygsmateriell är den svenska flottans vitalaste fråga i detta ögonblick, borde man kunna utgå ifrån att byggandet av sådana krigsfartyg kommer att starkt forceras från början.

Första perioden: Minst 6 nya undervattensbåtar böra under perioden anskaffas.

Andra perioden: 3 nya undervattensbåtar anskaffas.

Tredje perioden: 3 nya undervattensbåtar tillkomma.

Fjärde perioden: Som ersättare för under åren 1917 och 1918 byggda nya undervattensbåtar, vilka åren 1933 och 1934 falla för 16-årsgränsen, nyanskaffas 3 undervattensbåtar.

Sammanfattning.

Sammanföres dessa förut gjorda utredningar skulle alltså under de olika perioderna följande antal fartyg behöva nybyggas:

Första perioden:

1:a klass pansarbåtar	0
Jagare	5
Undervattensbåtar	6

Andra perioden:

1:a klass pansarbåtar	4
Jagare	2
Undervattensbåtar	3

Tredje perioden:

1:a klass pansarbåtar	1
Jagare	5
Undervattensbåtar	3

Fjärde perioden:

1:a klass pansarbåtar	0
Jagare	3
Undervattensbåtar	3

Redan en flyktig blick på denna sammanställning är tillräcklig för att övertyga om att en sådan fördelning av fartygsbyggandet är i hög grad ojämn. Den synnerligen vägande anmärkning, som marinestabschefen med all rätt riktar mot en sådan anhopning av fartygsbyggande, som Kungl. Maj:t nu föreslår i fråga om 1:a klass pansarbåtarna, träffar även en sådan byggnadsplan som ovanstående, och det gäller därför att vid nybyggnadsplanens uppgörande så jämka densamma, att fartygsbyggandet i största görliga mån någorlunda jämnt fördelas över perioden. Att därvid hänsyn måste tagas till den större eller mindre svaghet, som vid varje tidpunkt förefinnes inom de olika fartygsklasserna, är uppenbart. Ett tillfredsställande resultat i sådant avseende synes nedanstående byggnadsplan erbjuda.

Förslag till nybyggnadsplan för kustflottan.

Första byggnadsperioden (1915—1919): Det mest trängande behovet under denna period är byggandet av moderna *undervattensbåtar*. Att uppsättandet av två divisioner sådana är minimum av vad som måste fordras

för detta vapen, synes vara uppenbart. I detta avseende bör ingen jämkning äga rum. Byggnaderna av *jagare* kan också med fördel uppdelas sålunda, att under periodens första år en ny jagardivision av 3 fartyg uppsättes, medan under periodens sista år ännu en division — avsedd att dels upptaga den nya jagaren nr 12, dels ock ersätta Mode och Magne — påbörjas. Anslag till 2 av dessa jagare kunna påföras den första byggnadsperioden, medan den 3:e faller på den andra periodens första år. Vad slutligen *pansarbåtarna* vidkommer, behöves visserligen ej någon sådan under denna period. Då det emellertid måste anses i hög grad olämpligt, att anropa byggnaderna av icke mindre än 4 pansarbåtar på den andra perioden, så torde det vara befogat att framflytta byggnaderna av en bland dessa till den första byggnadsperiodens senare år. En sådan ordning kan ock vara motiverad med hänsyn till den ovisshet, som alltjämt vilar över Tapperhetens framtida öde.

Under denna period skulle alltså byggas:

- 1 pansarbåt,
- 5 jagare,
- 6 undervattensbåtar.

Andra byggnadsperioden (1920—1924): Under denna period måste *pansarbåtarna* komma att draga lejonparten av kostnaderna. Tre skulle återstå att bygga under periodens lopp. Det måste emellertid även här vara angeläget att göra en jämkning. Överförandet av en bland de tre pansarbåtarna till nästa byggnadsperiod synes så mycket hellre kunna gå för sig, som Manligheten (färdigbyggd 1904) är en av våra bättre pansarbåtar och nu föreslagits till modernisering. Under byggnadsperioden skulle alltså 2 pansarbåtar behöva nybyggas. Därest kustflottan under närmast föregående period fått en ny fullständig jagaredivision och två *jagare* av den andra, skulle under den andra periodens första år erfordras denna divisions färdigbyggande genom 1 ny jagare. Under periodens sista år krävdes påbörjandet av den tredje jagardivisionen medelst byggnaderna av ännu en jagare. Anskaffandet av *undervattensbåtar* måste givetvis under perioden fortgå, så att den tredje divisionen av 3 båtar anskaffades. Resultatet av denna periods fartygsbyggande skulle alltså bli:

- 2 pansarbåtar,
- 2 jagare,
- 3 undervattensbåtar.

Tredje byggnadsperioden (1925—1929): Byggnaderna av pansarbåtar måste även under denna period fortgå. Under dess första år byggdes ersättaren åt Manligheten. Oscar II skulle ock under perioden få sin efterträdare färdigbyggd. En fördelning av dennas byggande på det sättet,

att halva anslaget lägges på fjärde perioden, vore emellertid önskvärd. Av *jagarna* borde den tredje divisionens återstående två fartyg byggas under perioden, varemot nästa division borde kunna överflyttas till den av nybyggnadsanslag mindre betungade fjärde byggnadsperioden. Av *undervattensbåtarna* borde under perioden den fjärde divisionen färdigbyggas, varmed kustflottan erhållit sitt fulla antal undervattensbåtar. Under perioden skulle sålunda anslag utgå till

- 1 $\frac{1}{2}$ pansarbåtar,
- 2 jagare,
- 3 undervattensbåtar.

Fjärde byggnadsperioden (1930—1934): Under denna period krävdes färdigbyggandet av den påbörjade *pansarbåten*. Den fjärde jagardivisionen måste nu anskaffas jämte ersättare för den första divisionen, alltså sammanlagt 6 *jagare*. Likaledes krävdes under periodens sista år som ersättare för den första divisionen av undervattensbåtar 3 nya fartyg av denna typ. Byggnaderna under denna period skulle alltså uppgå till

- $\frac{1}{2}$ pansarbåt,
- 6 jagare,
- 3 undervattensbåtar.

Genom en byggnadsplan enligt ovanstående förslag vunnes visserligen icke fullständig jämnhet över hela perioden med avseende på fartygsbyggnader. Men ojämnheter bli ojämförligt mycket mindre än enligt regeringsförslaget. Och den här skisserade nybyggnadsplanen äger en särskild styrka i militärt avseende, enär den vid varje tidpunkt tager hänsyn till de särskilda byggnadsbehov, som då föreligga. Den inledes med en stark uppryckning av den viktigaste och mest tillbakasatta grenen inom sjövapnet, nämligen torpedförsvaret, och den ersätter i tillfredställande ordning våra gamla pansarbåtar med nya. Dess militära överlägsenhet över regeringens byggnadsplan framgår allra tydligast därav, att denna plan giver landet redan under första perioden 6 moderna undervattensbåtar, medan regeringsförslaget — enligt vad som sammanställningen å sid. 269 i propositionen giver antydning om — först någon gång framemot 1930 orkar komma upp till en jämförlig styrka. Även med avseende på övervattenstorpedfartygen — jagarne — har den här skisserade planen den bestämda överlägsenheten, att den under första perioden bringar upp antalet jagare till 3 flera än enligt regeringsförslaget.

Kostnaderna för nybyggnadsplanens genomförande.

Till en början torde för kostnadsfrågans bedömning en redogörelse böra lämnas angående kostnaderna för de olika fartygstyperna, som här förut föreslagits till byggande.

Programmet för de *pansarbåtar*, som böra komma till användning i den svenska kustflottan har i det föregående angivits. För närvarande fylla våra nuvarande pansarbåtar — såsom i det sammanhanget framhölls — detta program. Bland de av andra försvarsberedningen undersökta alternativen (sid. 29 i kungl. propositionen) motsvarar Alt. IV närmast detta program. Kostnaderna för en pansarbåt av denna typ angivas enligt K₃ till 7,007,000 kronor, vilken summa lägges till grund för de följande beräkningarna.

De *jagare*, som här föreslagits, äro av samma typ som enligt regeringsförslaget och kosta följaktligen 1,541,000 kronor.

De här förordade *undervattensbåtarna* kunna beräknas draga en kostnad, som här nedan endast till sitt sammanlagda belopp anges.

Kostnaderna för en kustflotta av här ovan föreslagen sammansättning skulle alltså under tjugouårsperioden 1915—1934 bliva:

5 st. 1:a kl. pansarbåtar	35,035,000 kr.
15 » jagare	23,115,000 »
Undervattensbåtar	29,250,000 »
	<hr/>
	87,400,000 kr.

Dragas härifrån, på sätt i regeringsförslaget gjorts, till krigs-	
fartygsmateriel reserverade medel eller	7,430,000 kr.
återstå	79,970,000 kr.
vilken summa motsvarar ett årligt nybyggnadsanslag för	
kustflottan av	3,998,500 »

Avrundas detta belopp till jämt 4,000,000 kr., skulle därmed den årliga medelkostnaden för kustflottans nybyggnader under den kommande 20-årsperioden vara angiven.

En utförd specificering — sådan som verkställes å sid. 269 i den kungl. propositionen — giver vid handen, att den här föreslagna nybyggnadsplanen skulle på följande sätt fördela den totala nybyggnadskostnaden under de fyra femårsperioderna:

Första perioden:

nybyggnad av 1 pansarbåt	7,007,000 kr.
» » 5 jagare	7,705,000 »
» » undervattensbåtar	11,700,000 »
eller tillsammans	<u>26,412,000 kr.</u>
Av de reserverade medlen	7,430,000 kr.
skulle alltså under denna period förbrukas	<u>6,412,000 »</u>
varefter till nästa period skulle kvarstå	1,018,000 kr.

Andra perioden:

nybyggnad av 2 pansarbåtar	14,014,000 kr.
» » 2 jagare	3,082,000 »
» » undervattensbåtar	5,850,000 »
eller tillsammans	<u>22,946,000 kr.</u>
vilken summa med avdrag för återstående belopp av de reserverade medlen	<u>1,018,000 »</u>
reduceras till	21,928,000 kr.

Tredje perioden:

nybyggnadskostnad för 1 1/2 pansarbåt	10,510,500 kr.
» » 2 jagare	3,082,000 »
» » undervattensbåtar	5,850,000 »
eller tillsammans	<u>19,442,500 kr.</u>

Fjärde perioden:

nybyggnadskostnad för 1/2 pansarbåt	3,503,500 kr.
» » 6 jagare	9,246,000 »
» » undervattensbåtar	5,850,000 »
eller tillsammans	<u>18,599,500 kr.</u>

Det årliga anslagsbeloppet för kustflottans nybyggnader blir sålunda i genomsnitt, sedan de till krigsfartygsmateriel reserverade medlen för sitt ändamål använts:

under 1:a perioden	4,000,000 kr.
» 2:a »	4,385,600 »
» 3:e »	3,888,500 »
» 4:e »	3,719,900 »

Till en jämnare fördelning av de årliga nybyggnadskostnaderna över en hel 20-årsperiod lärer man knappast kunna komma, därest tillbörlig hänsyn skall tagas till behovet dels att i periodens början skyndsamt upphjälpa det försummade torpedvapnet dels ock att i fortsättningen någorlunda jämnt ersätta försliten fartygsmateriel med ny sådan.

En ekonomisk jämförelse mellan de båda flottprogrammen.

Regeringens flottprogram drager enligt sjöministerns beräkningar en årlig nybyggnadskostnad för kustflottan av 6,400,000 kronor, en summa, som emellertid helt säkert kommer att visa sig otillräcklig, om man tager i betraktande, att däri icke ingå kostnader för specialfartyg. Efter samma beräkningsgrunder drager den av mig förordade flottplanen ett årligt nybyggnadsanslag av 4 miljoner kronor. Därest hänsyn skulle tagas till behov av specialfartyg ävensom möjligen i framtiden undervattensminifartyg, skulle det årliga nybyggnadsanslaget enligt sistnämnda flottplan behöva sättas till ett belopp av 4,200,000 kronor, eller detsamma varom jag på sin tid i andra försvarsberedningen framställde förslag.

Den ekonomiska skillnaden mellan de båda flottprogrammen stannar emellertid uppenbarligen icke härvid. De största årskostnaderna för F-båtsflottan komma icke på nybyggnader utan på bemanning, underhåll och övning av densamma. Det är tydligt, att regeringens flottprogram kommer att draga mycket stora kostnader i dessa avseenden. Medan pansarbåtar av Sverigetyp komma att draga en besättning av 400—500 man, kunna de mindre pansarbåtar, som ingå i undertecknads flottplan, bemannas med ungefär 300 man. Då därjämte antalet pansarbåtar är lägre, så är det tydligt att redan med avseende å bemanningen stora besparingar komma att göras vid antagandet av det av mig framlagda flottprogrammet. Det större antal undervattensbåtar, som ingår i undertecknads flottprogram kommer visserligen att kräva en större bemanning för denna fartygstyp, men då besättningen på undervattensbåtar av denna typ endast uppgår till 20—25 man, är ändå skillnaden i ögonen fallande. På samma sätt blir skillnaden stor i avseende å underhålls- och övningskostnader. Sammanläggas de minskningar i de årliga kostnaderna i nu berörda avseende,

som inträda i och med antagandet av den av mig nu förordade flottplanen, och läggas här till vidare de besparingar och indragningar i övrigt, som kunna utan fara för försvarets effektivitet företagas inom olika delar av sjöförsvaret, och varom yrkande utan särskild motion kan framställas, så torde i verkligheten skillnaden mellan de båda flottprogrammets årliga kostnader belöpa sig till inemot 10 miljoner kronor. Årskostnaden för en svensk flotta med den av mig förordade sammansättningen skulle sålunda med närmare 5 miljoner kronor understiga vad som nu utgår för samma ändamål.

Kap. V. Kustbefästningarna.

Med avseende å det förslag till förbättring och utveckling av de nuvarande kustbefästningarna, som i regeringspropositionen framlagts, har jag redan vid ärendets behandling inom andra försvarsberedningen framställt några avvikande meningar. Min allmänna ståndpunkt är den, att jag givetvis understödjer sådana regeringens anslagskrav, som avse att försätta våra nuvarande fästningar i tidsenligt skick. Däremot hyser jag synnerligen starka betänkligheter beträffande vissa detaljer angående den *utveckling* av vårt kustbefästningsväsende, som regeringens hemliga bilaga till propositionen upptager.

Ävenledes måste jag, i enlighet med den uppfattning, som var *enhällig* inom försvarsberedningarna och som även torde delas av de marina myndigheterna, bestämt hålla därpå att nedläggandet av *Fårösunds kustposition* icke lämnas öppen, såsom regeringspropositionen föreslår, utan att beslut härom fattas i sammanhang med det fasta kustförsvarets allmänna ordnande. Det kan ej vara rimligt att bibehålla samt årligen utbetala betydande summor för uppehållet av en fästning, som numera icke är behöfvig och som för övrigt saknar allt egentligt försvarsvärde.

Då emellertid samtliga de ärenden, som angå det fasta kustförsvarets ordnande, äro av strängt hemlig natur, finner jag mig icke här kunna i detalj ingå på en framställning av de avvikande förslag, som jag skulle önska framställa, utan har här endast velat angiva några allmänna synpunkter för att sedermera inom försvarsutskottet framställa vid varje enskild punkt i regeringsförslaget de särskilda yrkanden, vartill anledning kan föreligga. Emellertid skall redan här antydvas, att de inskränkningar i regeringsförslaget, som jag kommer att föreslå, betyda ganska stora årliga nedsättningar uti kostnaderna för kustartilleriet ävensom i de enligt regeringsförslaget behöfviga engångskostnaderna.

Sammanfattning angående det här framlagda förslaget till sjöförsvarets ordnande.

Det här förut framlagda förslaget till sjöförsvarets ordnande synes mig bjuda följande avgörande fördelar framför regeringsförslaget:

1:o) *Ekonomiskt* ställer det sig oerhört mycket billigare. Medan regeringsförslaget skruvar upp flottbudgeten till den för våra förhållanden våldsamt höga siffran av minst 30 miljoner kronor årligen, stannar den här framlagda planen — under förutsättning bland annat av oförändrad övningstid för de värnpliktiga vid flottan och kustartilleriet — vid en årskostnad, som approximativt kan anslås till 20 miljoner kronor årligen. Det blir sålunda en nedsättning i den nuvarande redan alltför tyngande årliga flottbudgeten av ungefär 5,000,000 kronor.

2:o) Ur *försvarseffektivitetens* synpunkt är detta förslag även enligt min uppfattning vida överlägset regeringens. Det giver våra skärgårdar ett betryggande försvar av pansarbåtar, som äro byggda för operationer därstädes och som kunna utnyttja *alla* våra viktigare skärgårdsleder och ej bara en del av dem. För försvaret av de öppna kusterna bjuder det en *dubbelt så stor* undervattensflotta som regeringsförslaget. Vi erhålla härigenom möjlighet att i ett eventuellt försvarskrig begagna oss av den taktiska offensiven. Vi kunna med dessa i *verkligheten* och icke bara i skrytsamma tal »modigt gå ut och uppsöka fienden på öppna havet». Ingenstädes i Östersjön kunna pansarjättarna gå säkra för dessa havets fribytare.

Och gäller det att bana väg för våra pansarfartyg till en transportflotta, som söker sig fram mot våra kuster, så bjuder detta flottförslag dubbla sannolikheter för ett lyckosamt genomförande av uppgiften. För denna flotta kan Alandshav aldrig fullständigt avspärras. Och följaktligen behöver aldrig Norrlandseskadern bli hänvisad till att kämpa en kamp utan allt understöd från kustflottans sida.

3:o) Detta förslag innebär vidare den stora fördelen, att det helt avpassar sig efter våra svenska säregna kustgeografiska och militärpolitiska förhållanden. Det måste visserligen bli mycket olägligt för alla högtflygande funderingar om en storsjöflotta av miniatyrslagskepp, som skall göra oss »alliansfähiga» och allt vad annat av dårskap man hittat på under agitationen för F-båtstypen. Det markerar utåt allenast vår bestämda vilja att försvara landets frihet och oberoende i alla skiften och mot vem det vara må, medan vi hålla oss fjärran från allianspolitikens alla äventyrligheter. Men det befriar oss på samma gång från att fastlåsa huvudparten

av våra utgifter för sjöförsvaret vid en pansarbåtsflotta, som giver landet ett *skenförsvär* men är oduglig i farans stund. Det här framlagda flottförslaget lämnar visserligen ej utrymme för parader och annan fåfänglighet, det skattar uteslutande åt *allvaret*, det djupa allvaret hos vårt folk att ej undandraga sig bördor, som äro *ofrånkomliga* i dessa tider, men också tillse, att dessa bördor ej tynga oss till marken, ävensom att försvarsgårderna bli på bästa sätt utnyttjade.

Ur dessa och många andra synpunkter är det min bestämda övertygelse, att det skulle innebära en för vårt land lycklig lösning av frågan om sjöförsvarets ordnande, därest denna skedde efter de av mig här förordade linjerna. En seger för regeringsförslaget är däremot enligt min uppfattning en verklig landsolycka.

Med hänsyn till vad ovan anförts föreslår jag därför vördsamt.

att riksdagen ville — med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition i vad den skiljer sig från ovanstående framställning —

dels beträffande flottan

ej mindre till bestridande av kostnaderna under åren 1915—1919 för byggande av sex undervattensbåtar, fem jagare och en pansarbåt — med nedsättning av det av Kungl. Maj:t åskade belopp av 32,000,000 kronor — bevilja ett anslag av 20,000,000 kronor samt därav på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 4,000,000 kronor, än även medgiva, att Kungl. Maj:t för nämnda anskaffning av krigsfartygsmateriell må utav de av 1911 års riksdag för nyanskaffning av krigsfartygsmateriell beviljade, ännu icke använda medel, ävensom utav de av 1912 och 1913 års riksdagar till krigsfartygsmateriell avsatta medel, tillhopa 7,430,000 kronor, disponera ett belopp av 6,412,000 kronor;

dels ock beträffande kustartilleriet

ej mindre besluta, att Färösund snarast möjligt må förklaras hava upphört att vara krigshamn samt att kustpositionens personal och materiell överflyttas till övriga kustpositioner, än även företaga de reduceringar i det av Kungl. Maj:t föreslagna antalet av den med

fasta avlöningsförmåner anställda stampersonal, vilka föranledas av vissa inskränkningar i den plan för det fasta kustförsvarets ordnande, som framlagts i hemlig bilaga til Kungl. Maj:ts proposition nr 60.

Stockholm den 7 juni 1914.

Värner Rydén.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Kap. I. Allmänna synpunkter angående det svenska försvarsproblemet:	1
Sveriges militärpolitiska läge	2
Fientliga landstigningsföretag mot vårt land	3
Flottans uppgift med hänsyn till fientliga landstigningsföretag	5
Blockadfaran	6
Vinterens inverkan på krigsföretag mot vårt land	8
Sammanfattning	8
Kap. II. Den svenska flottans sammansättning:	9
Lokalstyrkor	9
Kustflotta	9
Artillerifartygens utveckling under senaste årtiondet	10
Rysslands stora flottprogram	11
Jämförelse mellan de blivande ryska slagkryssarna och den svenska F-båtstypen	13
Torpedens betydelse i det moderna sjökriget	16
Sammanfattning	20
Kap. III. Lämpliga fartygstyper för kustflottan:	20
Kustflottans pansarbåtar	20
» jagare	23
» undervattensbåtar	24
Minfartyg inom kustflottan	24
Sammanfattning angående den svenska kustflottans sammansättning	25
Kap. IV. Nybyggnadsplan för kustflottan:	26
a) Pansarfartyg	26
b) Jagare	27
c) Undervattensbåtar	27
Sammanfattning	27
Förslag till nybyggnadsplan för kustflottan	28
Kostnaderna för nybyggnadsplanens genomförande	31
En ekonomisk jämförelse mellan de båda flottprogrammen	33
Kap. V. Kustbefästningarna	34
Sammanfattning angående det här framlagda förslaget till sjöförsvarets ordnande	35